

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนระบบบัญชีเกณฑ์เงินสดเป็นเกณฑ์คงค้าง : กรณีศึกษาเงินนอกงบประมาณของหน่วยงานภายใต้กรมการเงินทหารบกในเขตกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ มีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

วิลเลียม วีระปรีช และ จงจิตต์ หลีกภัย (2538) ได้ให้ความหมายของระบบบัญชี ไว้ว่า ระบบบัญชี คือ ระบบการจัดเก็บข้อมูลทางการเงินอันประกอบด้วยแบบฟอร์ม หรือเอกสารต่างๆ บันทึกทางการบัญชี รายงาน ตลอดจนวิธีและอุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการเงินของกิจการแห่งใดแห่งหนึ่งให้แก่ฝ่ายจัดการ เพื่อช่วยให้ฝ่ายจัดการสามารถปฏิบัติหน้าที่อันอยู่ในความรับผิดชอบของตนให้ลุล่วงไปด้วยดี และเพื่อเสนอข้อมูลแก่บุคคลภายนอกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกิจการนั้น เช่น ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ และส่วนราชการ เป็นต้น

ความสำคัญของระบบบัญชี นอกจากจะใช้ข้อมูลทางการบัญชีเป็นเครื่องวัดผลการดำเนินงานในรอบระยะเวลาที่ผ่านมาแล้ว ธุรกิจจำเป็นต้องมีระบบบัญชีที่ดี เพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในด้านการควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อีกด้วย นอกจากนั้นข้อมูลทางการบัญชียังอาจใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญของฝ่ายจัดการในการควบคุมการดำเนินงานธุรกิจได้เป็นอย่างดี เพราะข้อมูลที่ได้จากระบบบัญชีจึงต้องพิจารณาให้มีการจัดทำรายงานทางการเงินอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ถูกต้องเชื่อถือได้และประหยัดค่าใช้จ่าย นอกจากนี้รายงานที่เสนอฝ่ายจัดการและผู้ถือหุ้นแล้ว รายงานที่เสนอต่อส่วนราชการก็เป็นสิ่งที่สำคัญมากเช่นกัน เพราะธุรกิจจำเป็นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดแห่งกฎหมายทั้งในแง่ภาษีอากรและเรื่องอื่นๆ อีกหลายเรื่อง

ความสำคัญของระบบบัญชีอีกประการหนึ่งนอกจากที่กล่าวมาแล้ว คือ อาจจะใช้เป็นเครื่องมือในการป้องกันและรักษาทรัพย์สินของกิจการไม่ให้สูญหายหรือนำไปใช้ในทางที่ไม่สมควรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาแล้ว ระบบบัญชีที่วางไว้จึงต้องเป็นระบบที่มีการควบคุมภายในที่ดี

การศึกษาระบบบัญชีเดิมก่อนวางระบบบัญชีใหม่

นภาพร ณ เชียงใหม่ (2547) กล่าวว่าเพื่อให้การวางระบบบัญชีมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องเข้าไปศึกษาการทำงานตามระบบบัญชีปัจจุบันของกิจการนั้นก่อนเสมอ เพราะจะก่อให้เกิดการเชื่อมต่อของกระบวนการทำงานในระบบงานของกิจการตามปกติ พร้อมกับวิเคราะห์ระบบเดิมเพื่อให้เห็นความคล่องตัวสูง เทคนิคที่ใช้ในการจัดบันทึกข้อมูลมี 3 วิธี ซึ่งการรวบรวมข้อมูลไม่ได้จำกัดว่าจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลวิธีใดวิธีหนึ่งเพียงอย่างเดียวแต่สามารถใช้ทุกวิธีผสมผสานกัน คือ

1. การจัดบันทึก (Narrative dcription) หมายถึง การเขียนคำอธิบาย ลักษณะของรายการ จนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการควบคุมภายในที่มีอยู่ โดยเริ่มจากจุดเริ่มต้นของรายการจนถึงขั้นตอนสุดท้าย วิธีนี้มีข้อดี คือเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่มีข้อเสียคือ ถ้าขั้นตอนต่างๆ ของรายการมีรายละเอียดมาก หรือมีความซับซ้อน การเขียนอธิบายที่ยืดยาวจะทำให้เกิดความสับสนและมองไม่เห็นภาพรวมโดยชัดเจน

2. การเขียนเป็นผังทางเดินของรายการ (Flow chart) เป็นการเขียนภาพแสดงทางเดินของ เอกสารและการบันทึกบัญชี (Flow chart) เป็นการเขียนโดยใช้สัญลักษณ์และแผนภาพ เพื่อแสดงเส้นทางของเอกสาร ประกอบรายการตั้งแต่ต้นจนจบ ข้อดีของ Flow chart คือทำให้เห็นภาพรวมของระบบตั้งแต่ต้นจนจบได้ง่าย ตลอดจนทำให้ วิเคราะห์การปฏิบัติงานได้ง่าย ทราบจุดอ่อนของระบบการควบคุมอยู่ตรงไหน ข้อเสียก็คือ ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านต้องเข้าใจสัญลักษณ์ต่างๆ ที่นำมาใช้ หรือมีความรู้เกี่ยวกับการอ่าน Flow chart ได้พอสมควร

3. การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการประเมินระบบการควบคุมภายใน การใช้แบบสอบถามจะช่วยให้แน่ใจว่า ได้ถามคำถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการครบถ้วน ส่วนใหญ่การออกแบบสอบถาม จะให้มีคำตอบว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” และจะอธิบายเพิ่มเติมถ้า “ไม่ใช่” โดยคำถามจะมุ่งประเด็นไปยังขั้นตอนการปฏิบัติงาน ถ้าคำตอบว่า “ใช่” ก็หมายถึงการควบคุม ถ้า “ไม่ใช่” ก็หมายถึงไม่มี การควบคุม วิธีการสำรวจที่ดีวิธีหนึ่งคือการตั้งเป็นรูปคำถามโดยทำการถามเป็นเรื่องๆ ไป คำถามนี้จะเป็นแนวทางในการวางระบบงานเพื่อการตรวจสอบการควบคุมภายใน สมุดจดบันทึกรายละเอียดการสำรวจจึงมีประโยชน์ ดังนี้

1. เป็นวิธีรวบรวม จัดลำดับข้อมูล ทำให้ทราบว่าได้รับข้อมูลครบถ้วนโดยไม่ขาดข้อมูลใดที่จำเป็นต้องใช้งาน

2. ให้ข้อมูลต่อผู้วางระบบบัญชีเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ของกิจการ ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว บุคคลอื่นที่มีผู้ใช้สำรวจวิเคราะห์ระบบบัญชี อาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

3. ในการทำรายงานเสนอลูกค้า รายละเอียดตลอดจนแผนภาพ อาจให้ประโยชน์ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้เน้นเฉพาะเรื่อง เช่น แผนผังแสดงการรับเงิน จ่ายเงิน

4. เพื่อเก็บเป็นหลักฐานที่ทำและเป็นประโยชน์ในการอ้างอิงภายหลัง หรือนำมาใช้ในการปรับปรุงงานระบบบัญชีใหม่ภายหลัง

การจัดระบบให้กับธุรกิจต่างๆจึงจำเป็นต้องเข้าไปศึกษาถึงวิธีการดำเนินงานของกิจการนั้น ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง มิฉะนั้นจะ เกิดการผิดพลาด หรือพิจารณาข้ามจุดที่สำคัญไป ศึกษาการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเอกสารการคำนวณบันทึกการรายงานรวมทั้ง การเก็บรักษาข้อมูลและเอกสารทางการค้า ในแฟ้มชั่วคราวหรือแฟ้มถาวร เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่เสนอแนะ การปรับปรุงขั้นตอนการทำงานใหม่ จะต้องกำหนดงานที่ต้องจัดทำ ตามลำดับในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ขอทราบความต้องการของเจ้าของหรือฝ่ายบริหาร ว่ามีความต้องการอย่างไร
2. ศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานของธุรกิจ
3. ศึกษาการจัดระเบียบองค์การ
4. ศึกษาระบบการควบคุมภายในและสอบทานระบบควบคุมภายใน
5. ศึกษาการกำหนดจุดเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ใช้
6. ศึกษาการออกแบบเอกสารที่ใช้
7. ศึกษาการออกแบบสมุดลงรายการขั้นต้น
8. ศึกษาการออกแบบบัญชีแยกประเภท
9. ศึกษาการออกแบบชุดรายงานและงบการเงินต่างๆ
10. ศึกษาคู่มือในการปฏิบัติงาน
11. เขียนแผนภาพเส้นทางเดินของเอกสารและการบันทึกบัญชีตามวิธีการทำงานของระบบเดิม

การพัฒนาระบบใช้คอมพิวเตอร์ช่วยบันทึกข้อมูล (Computerized systems)

การจัดระบบการบันทึกข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ มีวงจรการพัฒนา 7 ขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนที่ 1-4 มีความเหมือนกับการวางระบบโดยใช้คนทำด้วยมือ จึงมีผู้กล่าวเสมอว่าถ้าวางระบบโดยใช้คนทำด้วยมือได้เสร็จสมบูรณ์ ทำให้การปรับเปลี่ยนระบบไปใช้คอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูลจะเสร็จสมบูรณ์ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น จึงเป็นคำกล่าวที่ถูกต้อง ขั้นตอนการวางระบบมีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความเป็นไปได้ของการนำระบบข้อมูลใหม่เข้าใช้งานในองค์การ

(Feasibility study)

วัตถุประสงค์ของขั้นตอนนี้ เพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการวางระบบใหม่ โดยศึกษาความเป็นไปได้ทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน การประยุกต์ใช้งานด้านเทคนิคและเทคโนโลยีและระยะเวลาในการพัฒนาระบบ ขั้นตอนในการศึกษาจะครอบคลุมถึงการวิเคราะห์ถึงปัญหาของระบบในปัจจุบันและความต้องการในระบบใหม่ รวมทั้งศึกษาทางเลือกที่เป็นไปได้ ท้ายที่สุดควรจะเสนอทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดโดยพิจารณาถึงการลงทุน ค่าใช้จ่ายผลประโยชน์ที่ได้รับ ขอบเขตของงาน ขั้นตอนและระยะเวลาในการพัฒนาจัดทำเป็นรายงาน นำเสนอต่อผู้บริหารขององค์กร เพื่อขออนุมัติเงินลงทุนและกำลังคนในการดำเนินงานต่อไป สำหรับทางเลือกระบบซอฟต์แวร์อาจจะพัฒนาขึ้นเอง หรือจัดซื้อระบบที่เหมาะสมจากองค์กรธุรกิจอื่นหรือผู้ขายซอฟต์แวร์ หรือจ้างผู้อื่นพัฒนาได้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาขั้นตอนการทำงานของระบบปัจจุบันและความต้องการระบบงานใหม่ (Requirement Definition)

เมื่อได้รับอนุมัติจากฝ่ายบริหารให้พัฒนาระบบงาน จะดำเนินการตามขั้นตอน 2 คือ การเข้าไปศึกษารายละเอียดขั้นตอนการทำงานของระบบปัจจุบัน ข้อมูลเอกสารที่ใช้งาน การศึกษารายละเอียด ผู้พัฒนาระบบจะเข้าไปสัมผัสกับงานจริง โดยการสัมภาษณ์ สังเกตการ และรวบรวมเอกสารจากผู้ใช้งาน จากนั้นจึงสรุปขั้นตอนการทำงานของระบบงานปัจจุบัน โดยใช้ผังโปรแกรมการบันทึกบัญชี (Flow chart) วิเคราะห์และเสนอแนะการปรับปรุงขั้นตอนการทำงานใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผลที่ได้จะต้องนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป หากไม่ได้ศึกษาโดยละเอียด เมื่อได้พัฒนาระบบไปแล้ว จะทำให้ได้ระบบที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน มีผลทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย ทำให้ระบบงานล่าช้า ดังนั้น ควรใช้เวลาและลงทุนลงแรง ศึกษากระบวนการขั้นตอนนี้ให้ถี่ถ้วนเสียก่อน จึงจะดำเนินการขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบลักษณะการใช้งานและรูปแบบรายงาน (External design)

ในขั้นตอนนี้สำหรับการพัฒนาระบบใช้คอมพิวเตอร์บันทึกข้อมูล มุ่งเน้นการออกแบบเกี่ยวกับลักษณะการป้อนข้อมูล การประมวลผลข้อมูลและการแสดงผลข้อมูลรายการค้า คำสั่งการทำงานของระบบรูปแบบของจอภาพ รูปแบบรายงาน การวิเคราะห์ความต้องการและรูปแบบของความสัมพันธ์ของข้อมูลรวมทั้งการพิจารณาถึงฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์ ที่จะนำมาใช้ประกอบกับระบบที่พัฒนาขึ้นไป ในการออกแบบรูปแบบของจอภาพและรูปแบบของรายงาน จะต้องจำลองการทำงานของระบบเพื่อให้ผู้ใช้งานมองเห็นภาพของระบบและเข้าใจในรูปแบบการทำงานของระบบได้ชัดเจน ก่อนที่จะลงมือพัฒนาระบบในรายละเอียดต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การออกแบบรายละเอียดกับการทำงานของระบบ (Internal design)

ภายหลังจากได้ภาพรวมของระบบแล้ว ในขั้นตอนนี้ผู้ใช้งานสามารถใช้คำสั่ง ในการใส่ข้อมูลดิบทางการค้า เรียกดูและประมวลผลข้อมูลและออกรายงานอะไรบ้าง ในขั้นตอนนี้เป็นการกำหนดรายละเอียดต่อไปว่า แต่ละรายการค้าหรือรายงาน จะทำงานด้วยโปรแกรมอะไรบ้างในการออกแบบโปรแกรมย่อยๆ (Module) นิยมใช้การจัดรูปแบบเป็นโปรแกรมย่อย (Modular concept) นั่นคือการแบ่งโปรแกรมออกเป็นโปรแกรมย่อยๆ โดยแต่ละโปรแกรมย่อยจะออกแบบให้ทำหน้าที่เฉพาะอย่าง และสามารถติดต่อและทำงานร่วมกับโปรแกรมอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ต้องออกแบบฐาน ข้อมูล วิธีการเรียกใช้ข้อมูลของแต่ละโปรแกรม ขนาดของฐานข้อมูล การใช้งานร่วมกับระบบอื่นๆ ระยะเวลาการสรุปข้อมูล แหล่งที่มาและแหล่งที่จะเรียกใช้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาโปรแกรม (Program development)

ในขั้นตอนนี้จะเริ่มเขียนโปรแกรม และสร้างฐานข้อมูลตามที่ได้ออกแบบไว้ การเลือกใช้ภาษาที่จะใช้ในการเขียนโปรแกรม ขณะที่เขียนโปรแกรมฐานข้อมูลจะถูกสร้างขึ้น จัดเตรียมไว้เพื่อเป็นแนวทางในการทดสอบระบบขั้นตอนนี้ต่อไป การวางแผนและขั้นตอนการทดสอบ จะกำหนดว่าจะทดสอบคำสั่งอะไรและต้องการได้ผลอย่างไร จะเว้นไว้สำหรับผู้ทดสอบระบบกรอกว่าผลจริงที่ได้จากการทดสอบเป็นอย่างไร โดยการตั้งชื่อโปรแกรม ฐานข้อมูล การควบคุม การเปลี่ยนแปลงเป็น ปัจจัยสำคัญในขั้นตอนนี้

ขั้นตอนที่ 6 การทดสอบระบบ (System test)

หลังจากได้พัฒนาระบบเสร็จสมบูรณ์แล้ว ระบบดังกล่าวก็พร้อมที่จะนำมาให้ผู้ใช้งานได้ทดสอบความถูกต้องในการทำงานของระบบ ตามขั้นตอนในการทดสอบ โดยมุ่งทดสอบในหน้าที่การทำงานกระบวนการทำงานและวิธีการทำงานของตัวซอร์ฟแวร์ ฮาร์ดแวร์และการสื่อสาร การทดสอบจะทดสอบกับความเป็นไปของข้อมูลทุกรูปแบบ ทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องเพื่อให้แน่ใจว่าระบบสามารถรองรับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องออกได้

ขั้นตอนที่ 7 การติดตั้งระบบและการดูแลรักษา (System Installation and maintenance)

เมื่อระบบใหม่ได้รับการพัฒนาและทดสอบเสร็จสมบูรณ์แล้ว ระบบดังกล่าวก็พร้อมที่จะใช้งานได้จริง ในขั้นตอนนี้อุปกรณ์ทุกอย่าง จะต้องได้รับการติดตั้งและทดสอบเรียบร้อย ทั้งตัวซอร์ฟแวร์ ฮาร์ดแวร์และการสื่อสาร นอกจากนี้จะต้องมีการฝึกอบรมผู้ใช้งาน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการใช้งานระบบที่พัฒนาขึ้นใหม่ ถ้าหากจำนวนผู้ใช้งานมากเราอาจจัดแบ่งการฝึกอบรมผู้ใช้งานอื่นๆ ต่อไปได้ จัดให้มีการประชุมนิเทศ เจ้าหน้าที่และผู้ดูแลระบบ และการสำรองข้อมูล ในขณะเดียวกันจะต้องมีการเตรียมการล่วงหน้า เพื่อรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นภายหลังที่

ใช้งานจริง เช่น การเตรียมระบบสำรองข้อมูลหรือการกลับไปใช้ระบบเก่า เมื่อระบบงานใหม่ขัดข้อง

โดยปกติการเปลี่ยนมาใช้ระบบใหม่ จะต้องมีการนำข้อมูลเก่ามาบันทึกไว้ในระบบใหม่ สำหรับวิธีการรวบรวมและแปลงข้อมูลมีด้วยกันหลายวิธี ขึ้นอยู่กับระบบเดิมเป็นระบบที่ใช้คนทำด้วยมือ (Manual system) หรือระบบใช้คอมพิวเตอร์ช่วย (Computerized system) ข้อมูลการใช้งานสามารถจัดเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ ข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่บ่อยนัก ซึ่งสามารถบันทึกเก็บไว้ในระบบใหม่ได้ล่วงหน้า และข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาจะต้องมีการวางแผนเตรียมการที่จะเปลี่ยนแปลงข้อมูลเข้าในระบบใหม่ให้ทัน ในเวลาที่ใกล้กับการใช้งานจริงของระบบใหม่ หลังจากที่มีการใช้งานจริงแล้วควรจะมีการประเมินผลการใช้งานของระบบงานใหม่ เพื่อประเมินว่าระบบดังกล่าวสามารถทำหน้าที่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และเปรียบเทียบการลงทุนค่าใช้จ่าย ผลประโยชน์ที่ได้รับ ระยะเวลาและทรัพยากรอื่นๆ ที่ใช้ในการพัฒนาว่าสอดคล้องกับที่ตั้งไว้ในตอนที่เริ่มต้นโครงการหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามที่คาดไว้เพื่อใช้เป็นข้อมูลหรือสมมติฐานในการพัฒนาระบบครั้งต่อไป การพัฒนาระบบให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพนั้นมีความสำคัญแต่ที่สำคัญกว่านั้นคือเมื่อได้ระบบที่ดีมาแล้วจำเป็นต้องอาศัยการปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพและการดูแลรักษาระบบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ระบบงานนั้นเชื่อถือได้ สามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ในช่วงการใช้งานนี้ต้องมีระบบติดตามการใช้งาน การจัดการแก้ไขปัญหาการใช้ระบบ การปรับแต่งระบบตลอดจนการคาดการณ์ใช้ที่เพิ่มขึ้นและการวางแผนเพิ่มอุปกรณ์ต่างๆ ให้เหมาะสม

ระบบสารสนเทศของกรมการเงินทหารบก

กองทัพบกโดยกรมการเงินทหารบก ได้มีการสร้าง Software ขึ้นใช้ แต่ยังคงอยู่ในระหว่างปรับปรุงและทดลองใช้ มีการจัดฝึกอบรม Software ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านบัญชีเพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนระบบบัญชีเกณฑ์เงินสดเป็นเกณฑ์คงค้าง

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทองดี เกตุศิริ (2546) ได้ศึกษาผลกระทบการใช้ระบบบัญชีเกณฑ์คงค้างต่อกำลังพลสำนักงานการเงิน ของหน่วยในกองทัพบก ทำให้ทราบถึงหลักการและโครงสร้างของระบบบัญชีเกณฑ์คงค้างและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกำลังพล สำนักงานการเงินของหน่วยต่างๆของกองทัพบก

โดยมีผลกระทบจากปริมาณงาน ระบบงานที่เปลี่ยนแปลง ไม่มีคู่มือประกอบการปฏิบัติงาน
ขวัญของกำลังพลลดลง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานลดลง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved